

**2022–2026 M. MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS PROGRAMA
„ŽEMĖS ŪKIO IR KAIMO TRANSFORMACIJOS“**

1. 2022–2026 m. mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programos „Žemės ūkio ir kaimo transformacijos“ (toliau – programa) vykdytojas – Lietuvos socialinių mokslų centras (toliau – LSMC).

2. Programos tikslas – pateikti naujas teorines išvalgas ir politikos rekomendacijas dėl pagrindinių žemės ūkio ir kaimo raidos transformacijų kryptių, jų poveikio analizės, integruoto vertinimo bei veiksmingo valdymo.

Programos svarba. Vykstant technologinei pažangai, ekonominiam vystymuisi ir augant gerovei, stebimi radikalūs pokyčiai ekonominėje, socialinėje ir gamtinėje sistemose. Vienas iš aktualiausių pokyčių, pastebimų XXI a., yra susijęs su tuo, kad ekonomikos ir visuomenės evoliucija keičia požiūrį į industriniame visuomenės evoliucijos etape dominavusius mentalinius modelius, nusakančius, kaip siekti visuomenės gerovės. Programa skirta tirti trims pagrindinėms žemės ūkio ir kaimo transformacijų kryptims (ekonominė, socialinė ir aplinkosauginė), siūlančioms sprendimus, kaip atliepti vadinamuosius „didžiuosius XXI a. iššūkius“. Žemės ūkio ir kaimo politika išlieka viena iš svarbiausių viešosios politikos sričių ne tik besivystančiose, bet ir aukštą išsivystymo lygį pasiekusiose šalyse, o šios politikos priemonių diegimui skiriami didžiuliai finansiniai ir žmogiškieji išteklių. Mokslinių tyrimų aktualumas kyla dėl įrodymais grįstos (angl. *evidence-based*) politikos įgyvendinimo svarbos. Taigi šių priemonių identifikavimas ir valdymas turi remtis moksliniais tyrimais ir būti teoriškai pagrįstas. Ši mokslinių tyrimų tematika ypač aktuali Lietuvai, kurioje vyrauja kaimiškos gyvenvietės, suteikiančios gyvenamąją vietą trečdaliui populiacijos.

Siekiant sumanaus Lietuvos kaimiškųjų regionų vystymo, svarbiu instrumentu turi tapti moksliniais tyrimais pagrįsta žemės ūkio ir kaimo vystymo potencialo bei barjerų diagnostika ir inovatyvių bei įtraukių kaimo raidos skatinimo būdų paieška. Be to, programoje numatyti tyrimai suteiks teorinį pagrindą Lietuvos socialinių mokslų centrui įsitraukti į tarptautinius mokslinius ir vystymo projektus, vykdant kitus užsakomuosius eksperimentinius tyrimus. Tyrimuose taip pat dalyvaus centro doktorantai.

Programos tyrimai bus vykdomi, atsižvelgiant į tai, kad ir žemės ūkyje, ir visoje ekonomikoje vyksta sparčios vadybinės ir technologinės transformacijos. Žemės ūkyje jos pasireiškia naujais maisto sistemų saviorganizavimo būdais, pagrįstais bendradarbiavimu ir tinklaveika bei technologine pažanga, nukreipta į tausojantį biologinių išteklių naudojimą. Be to, susiformavo papildomi iššūkiai visuomenei apsirūpinant maistu dėl klimato kaitos, pandemijos ir rinkų nuspėjamumo globalizacijos sąlygomis. Dėl šių išorinių veiksnių kyla poreikis patobulinti jau industriniame ekonomikos vystymosi etape nustatytą tikslą didinti darbo produktyvumą ir papildyti jį kitais tikslais, tokiais kaip ūkių gyvybingumo palaikymas ir atsparumo didinimas, didesnės pridėtinės vertės žemės ūkyje kūrimas, taikant įvairias technologines inovacijas ir užtikrinant tvarumą. Nepaisant ekonomikos augimo, identifikuojama vis daugiau neigiamų efektų, kai didinant gamybos intensyvumą pažeidžiama ekologinių ir socialinių sistemų pusiausvyra. Todėl būtina tobulinti produktyvumo analizės modelius, papildant juos kriterijais, apibūdinančiais socialinį ir ekologinį poveikį. Tvarus produktyvumo augimas (2016 m. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros

organizacijos (OECD) žemės ūkio ministrų deklaracija) leis užtikrinti valstybės ar regiono apsirūpinimo maistu saugumą. Technologinės inovacijos, padedančios didinti gamybos produktyvumą, ir vadybinės inovacijos, orientuos į simbiotinių ryšių tarp gamintojų, vartotojų ir gamtos kūrimą, turi būti įvertintos tinkamais kiekybiniais ir kokybiniais metodais, siekiant užtikrinti jų veiksmingumą servitizuotos ekonominės sistemos požiūriu. Žiedinė ekonomika gali būti analizuojama kaip vienas iš minėtų tikslus įgyvendinančių sprendinių.

Naujojoje kaimo politikos paradigmoje skatinamas politinių sprendimų formavimas „iš apačios“, akcentuojant saviorganizacijos ir valdžios bendradarbiavimo su kaimo gyventojais svarbą. Taigi programos tyrimai sieks identifikuoti ir panaudoti transformacijų sėkmės veiksnius bei įvertinti esamą ir potencialią kaimo politikos priemonių įtaką. Tyrimų metu bus akcentuojama, kad socialinės, gamybinės ir politinės praktikos pertvarkymas, kuriuo, atsižvelgiant į „didžiuosius iššūkius“, siekiama pagerinti socialinę, aplinkosauginę ir ekonominę aplinką bei visuomenės gerovę apskritai, būtinai turi apimti įvairių pilietinės visuomenės veikėjų dalyvavimą. Numatomi gyventojų įtrauktis į žemės ūkio ir kaimo transformacijas tyrimai padės naujai pažvelgti ir giliau išanalizuoti svarbiausias tolesnės kaimo vietovių evoliucijos varomąsias jėgas ir suvokti bei modeliuoti jų funkcionavimo mechanizmus bei naujas organizacines formas.

Naujų visuomenės ir ekonomikos tendencijų formavimasis reikalauja atitinkamų kiekybinių ir kokybinių mokslinių metodų sukūrimo. Tyrimo metu numatyta prisidėti prie instrumentų, reikalingų analizuojant žemės ūkio ir kaimo vietovių plėtros tvarumą, sukūrimą. Šis metodinis indėlis bus svarbus ne tik ilgalaikės programos, bet ir socialinių tyrimų kontekste.

3. Programos uždaviniai

Įgyvendinant programą, bus sprendžiami šie Lietuvos ir Europos Sąjungos žemės ūkiui bei kaimo vietovėms aktualūs uždaviniai:

- 1) Ištirti žemės ūkio galimybes pereiti prie žaliosios ekonomikos.
- 2) Ištirti socialinių inovacijų apraiškas kaime.
- 3) Ištirti pokyčius maisto sistemose augančio neapibrėžtumo sąlygomis.

Planuojami tyrimai turi padėti atskleisti naujas Lietuvos kaimo vystymo galimybes ir pasiūlyti metodus, kaip išspręsti pagrindines iškilusias ekologines, ekonomines ir socialines problemas. Programos uždaviniai suformuluoti, siekiant įnešti teorinį indėlį ne tik į žemės ūkio ir kaimo vystymo teoriją, bet ir į įvairiapusę socialinių mokslų raidą. Tai leis padėti Lietuvos valstybei taikyti veiksmingesnes kaimo politikos priemones, o gyventojus paskatinti aktyviau inicijuoti inovatyvių kaimo ekonominio, socialinio ir ekologinio vystymo transformavimo formų taikymą bei įsitraukti į jų diegimą.

Pirmasis uždavinys yra orientuotas į Europos žaliąjį kursą ir suformuluotas, atsižvelgiant į siekį sukurti neutralaus poveikio klimatui ekonomiką. Šiame kontekste Lietuvos žemės ūkio sektorius susiduria su dideliais iššūkiais, kaip suderinti ekologiją ir klestinčią ekonomiką. Įgyvendinant šį uždavinį programoje numatomi tyrimai turi padėti įvertinti Lietuvos žemės ūkio galimybes pereiti prie žaliosios ekonomikos, diegiant įvairius klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo būdus. Daugiausia dėmesio numatoma skirti tokiems reiškiniams ir technologijoms kaip perėjimas prie ekologinio ūkininkavimo, atsinaujinančių energijos išteklių ūkininkų ūkiuose, išmanių ūkininkavimo būdų naudojimas, beatliekinė gamyba, dalijimosi ekonomikos principų taikymas (kooperacija). Taip pat bus siekiama parengti žemės ūkio sektoriaus, kaip biomasės tiekėjo, veiklos gaires tvarios energetikos kontekste ir pasiūlyti veiksmingas politikos priemones, kaip būtų galima paskatinti Lietuvos ūkininkus aktyviau naudoti ekoinovacijomis pagrįstus ūkininkavimo būdus, padedančius įgyvendinti dekarbonizacijos, užterštumo mažinimo ir atsparumo didinimo uždavinius, užtikrinant žemės ūkio tvarumą. Pažymėtina, kad vertinant žemės ūkio sektoriaus veiklą bus integruojami

(atskiri) ekonominiai, socialiniai ir aplinkosauginiai tikslai.

Įgyvendinant **antrąjį uždavinį** programoje numatomi tyrimai turi padėti atskleisti socialinių inovacijų įvairovę bei jų potencialą modernizuoti Lietuvos kaimą ir palaikyti depopuliuojančių vietovių gyvybingumą. Nors kaimo vystymo socialinių judėjimų veikla ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje rodo, kad tolesnis XXI a. kaimo vystymas jau neįsivaizduojamas be radikalių socialinių inovacijų diegimo, ši tema mokslinėje literatūroje mažai nagrinėta, o politiniu lygmeniu Lietuvoje dažnai tiesiog ignoruojama. Pagrindiniai tyrimo klausimai kyla dėl kaimo regionuose sudėtingesnio nei mieste inovacijų diegimo ir sklaidos pobūdžio bei didžiulio socialinių inovacijų ir jas inicijuojančių bei diegiančių veikėjų įvairialypiškumo, į kurį būtina atsižvelgti taikant holistinę tyrimo metodologiją. Įgyvendinant šį uždavinį Programoje numatomi tyrimai turi padėti atskleisti pagrindinius veiksnius, skatinančius arba stabdančius socialinių inovacijų diegimą kaimiškuosiuose Lietuvos regionuose. Remiantis naujausiomis tarpdisciplininėmis teorinėmis išvalgomis ir geriausių socialinių inovacijų projektų Lietuvoje ir užsienio šalyse empiriniais tyrimais bei palyginamąja analize, bus siekiama susisteminti inovatyvias XXI a. socialinių pokyčių kryptis pagal jų tematiką, įvertinti, kokios veikėjų grupės įneša didžiausią indėlį į naujų socialinio žaidimo taisyklių kūrimą ir diegimą Lietuvos kaime, sukonstruoti naujus teorinius socialinių inovacijų kaip svarbaus neoendogeninio regiono vystymo veiksnio modelius ir pateikti conceptualius sprendimus, kokiais būdais paskatinti Lietuvos kaimo pertvarką, kad ji atlieptų laikotarpio sąlygotus naujus iššūkius.

Įgyvendinant **trečiąjį uždavinį**, bus siekiama įvertinti maisto sistemų transformaciją ir ją lemiančius veiksnius, siekiant įgyvendinti šalies suverenitetą bei saugumą aprūpinimo maistu požiūriu ir stiprinti šalies konkurencingumą tarptautinėse rinkose. Šių tyrimų aktualumas ypač išryškėjo kilus COVID-19 pandemijai. Įgyvendinant šį uždavinį, bus tiriami Lietuvos žemės ūkio sektoriaus ir atskirų ūkininkavimo krypčių rezultatyvumo pokyčiai ir juos lemiantys veiksniai. Šie tyrimai daugiausia bus siejami su Bendrąja žemės ūkio politika, vertinant jos priemonių poveikį žemės ūkio gamintojų elgsenai. Bus vertinamos žemės ūkio ir maisto kainų perdavimo mechanizmo transformacijos ir jų įtaka žemės ūkio sistemos elementams. Ypatingas dėmesys bus skiriamas žemės ūkio gamintojų veiklos potencialo didinimui, įgyvendinant sumanosios specializacijos strategiją ir plėtojant ūkininkų kooperaciją tarpusavyje bei su kitais kaimo verslininkais ir jų gaminamų produktų vartotojais. Bus nagrinėjama Lietuvos ir kitų šalių maisto sistemų ekonominio atsparumo būseną. Planuojami tyrimai suteiks naujų žinių apie perėjimą prie tvarių ir atsparių maisto sistemų, visų pirma – regionų ar vietos maisto sistemų, paremtų trumpesnių maisto grandinių principu, kurios bus būtinos, siekiant užtikrinti pakankamą įperkamų maisto produktų pasiūlą, ir atvers didelių ekonominių galimybių. Tyrimų rezultatai taip pat sudarys prielaidas padidinti paramos žemės ūkio produktų gamintojams priemonių veiksmingumą ir išvengti situacijų, kai žemės ūkio politikos priemonės daro žalą bendrai ekonominei sistemai, nes jos konstruojamos, neatsižvelgiant į naujai iškilusius žemės ūkio gamintojų ir jų produktų vartotojų poreikius, sąlygotus esminių pokyčių ekonominėje ir socialinėje sistemose.

4. Metodologinis tyrimų pagrindimas

Programoje numatytuose tyrimuose bus remiamasi energijos-aplinkos-ekonomikos ir tvaraus vystymosi koncepcijomis ir atitinkamais gamybos ekonomikos modelių papildiniais. Remiantis *neo-Walras* ekonomine teorija ir tvaraus vystymosi tikslais, bus naudojami aplinkosauginės gamybos technologijos modeliai, leidžiantys kompleksiskai įvertinti žemės ūkio gamybos poveikį ekonominėms, socialinėms ir gamtinės aplinkos sistemoms. Numatoma taikyti neparimetrinį požiūrį, kuris yra gana lankstus ekonominių aksiomų požiūriu ir nereikalauja išankstinių prielaidų apie konkrečią matematinę gamybos funkcijos formą. Indeksų teorija bus taikoma kaip įvairių kiekybinių rodiklių agregavimo ir išskaidymo priemonė. Vertinant bendrąjį produktyvumą, yra svarbu užtikrinti tinkamą duomenų agregavimą. Indeksų teorija taip pat leidžia paaiškinti įvairių reiškinių priežastis,

sudarant indeksinio išskaidymo modelius. Šie modeliai bus taikomi, analizuojant tvarios plėtos problematiką. Bus atliekamas išskaidymas erdvės ir laiko požiūriu. Tai leis nustatyti socioekonominių reiškinių vystymosi priežastis ir paaiškinti jų skirtumus tarp skirtingų valstybių, ūkininkavimo tipų ar kitų objektų. Vertinant daugiaaspekčius reiškinius (pvz., tvarią plėtrą) yra svarbu užtikrinti tinkamą duomenų agregavimą, atsižvelgiant į įvairių suinteresuotųjų asmenų tikslus. Šiuo atveju bus taikomi daugiakriteriai metodai, kurie leidžia įvertinti pažangą, siekiant iš dalies suderinamų tikslų ūkio ar valstybės lygmeniu. Naudojant simuliacinius metodus, bus tikrinamas gautų rezultatų stabilumas. Numatoma remtis Eurostato, FAOstato ir Ūkių apskaitos duomenų tinklo (ŪADT) agreguotais duomenimis apie Lietuvos ir kitų valstybių žemės ūkio sektorius. Anglies pėdsakų vertinimui bus naudojama *Ecoinvent* duomenų bazė. Taip pat numatoma naudoti ūkių lygmens ŪADT duomenis, kurie aprašo Lietuvos ūkininkų ūkių veiklą. Tai leis visapusiškai įvertinti Lietuvos žemės ūkio sektoriaus veiklą ir jos tobulinimo galimybes. Tyrimui bus naudojama Lietuvos socialinių mokslų centre turima programinė įranga: R, Stata, GAMS, NLogit, MATLAB.

Tiriant socialines inovacijas ir jų galimybes palaikyti kaimo regionų gyvybingumą, bus taikomi šie metodai: ekspertų vertinimas, atvejo studijos, dokumentų analizė, apklausa, daugkartinių lyginimų analizė, socialinių tinklų analizė, centrinės tendencijos paieškos, strateginio įreminimo analizė, kontekstinė analizė, kokybinių struktūrų metodas, gyvenimo ciklo analizė, lemiamų sėkmės veiksnių identifikavimas.

Vertinant maisto sistemų dalyvių funkcionavimą lemiančius veiksnius, bus identifikuotos pažangios ir probleminės sritys maisto sistemose, ištirtos Lietuvos ir kitų šalių maisto sistemų ekonominio atsparumo būsenos ir pasiūlytos gairės tvarių ir atsparių maisto sistemų užtikrinimui. Makrolygmeniu bus nagrinėjamos žemės ūkio ir maisto produktų kainos, jų perdavimo mechanizmai, maisto sistemų ekonominis atsparumas. Šiems tyrimams daugiausia bus taikomi daugiakriteriai ir ekonometriniai metodai bei modeliai. Bus naudojami Statistikos departamento, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro, Eurostato ir kitų šalių statistikos tarnybų duomenys ir pan. Mikrolygmeniu pagrindinis dėmesys bus skiriamas žemės ūkio produktų gamintojų veiklos rezultatyvumo (angl. *performance*) ir jo didinimo galimybių bei motyvų, lemiančių žemės ūkio produktų gamintojų elgseną, identifikavimui. Šiuose tyrimuose bus taikomi ekonometriniai metodai ir modeliai, kontrafaktinė analizė ir kt. Tyrimams daugiausia bus naudojami ŪADT duomenys. Skaičiavimams bus naudojama *EViews*, R ir kitos programos. Tyrimų rezultatai leis pateikti siūlymus tvarių ir atsparių maisto sistemų, kurios yra ne tik būtinos siekiant įgyvendinti šalies suverenitetą bei saugumą aprūpinimo maistu požiūriu, bet ir atveria didelių ekonominių galimybių visiems maisto sistemų dalyviams, užtikrinimui.

5. Tyrimų etapai ir jų charakteristika; detalus įgyvendinimo planas, kuriame numatomas skirtų lėšų preliminarus paskirstymas uždaviniams vykdyti

1 uždavinys. Ištirti žemės ūkio galimybes pereiti prie žaliosios ekonomikos

Etapai	Tyrimų charakteristika	Laikotarpis	2022–2026 m.
Tvarios energetikos ir žiedinės ekonomikos plėtos problematikos identifikavimas ir aktualizavimas ir žemės ūkio kontekste	Atliekama sisteminė literatūros analizė, siekiant įvertinti modeliavimo ypatumus ir pagrindinius iššūkius tvarios energetikos, mažaanglės gamybos ir žiedinės ekonomikos srityse. Energijos ir anglies produktyvumo tyrimai žemės ūkyje ir kituose sektoriuose bus atliekami, siekiant įvertinti tvarios energetikos plėtos tendencijas ir priežastis. Nustatomos žemės ūkio sektoriaus, kaip biomasės tiekėjo, veiklos gairės tvarios energetikos kontekste.	2022–2023 m.	2,4 etato/m.

Naujų metodų produktyvumo vertinimui atsižvelgiant į tvarumo iššūkių sukūrimas	Vertinami žemės ūkio produktyvumo pokyčiai, koreguojant pagal poveikio aplinkai mastą. Taikomi daugiakriterio vertinimo metodai, matematinė simuliacija, matematinis programavimas. Remiamasi gamybos teorija.	2024–2025 m.	2,4 etato/m.
Daugiakriterio vertinimo sistema žemės ūkio veiklai aplinkosauginiu požiūriu įvertinti	Žemės ūkio ir maito sektoriaus tvarumo vertinimas, naudojant įvairius rodiklius, sudarant rodiklių sistemas, apibendrintus rodiklius. Taikoma pėdsakų metodika. Naudojami daugiakriteriniai metodai, leidžiantys įvertinti pokyčius ir skirtumus Lietuvos ūkiuose pagal jų dydį ir ūkininkavimo kryptis. Nagrinėjami ūkių lygmens ir agreguoti duomenys.	2026 m.	2,4 etato/m.
Lietuvos ir užsienio valstybių žemės ūkio sektorių raidos analizė poveikio aplinkai kontekste	Pasirinkti aktualiausi žemės ūkio tvarumo aspektai nagrinėjami skirtingose ES ir kitose valstybėse. Bendradarbiaujant su partneriais iš Lenkijos, Danijos, Nyderlandų, Kinijos ir kt. valstybių, planuojama atlikti tyrimus, skirtus Lietuvos ir / ar užsienio valstybių žemės ūkio sektorių raidos analizei poveikio aplinkai ir tvarios plėtros kontekste. Bus sukurti nauji efektyvumo ir produktyvumo vertinimo tvarios plėtros kontekste metodai.	2022–2026 m.	2,4 etato/m.

2 uždavinys. Ištirti socialinių inovacijų apraiškas kaime

Etapai	Tyrimų charakteristika	Laikotarpis	2022–2026 m.
Socialinių kaimo vystymo inovacijų krypčių sisteminė analizė	Šiame tyrimų etape bus siekiama susisteminti inovatyvias XXI a. socialinių pokyčių kryptis kaimo vystyme pagal tematiką, bei palyginti jų apraiškas Lietuvoje ir visame pasaulyje. Bus analizuojamos daugiausiai problemų keliančios Lietuvos kaimiškųjų regionų vystymo temos ir identifikuojama, prie kokių naujų Lietuvos kaimo kokybinių pokyčių galėtų prisidėti gerosios užsienio šalių patirties, diegiant socialines inovacijas, adaptavimas Lietuvos sąlygoms.	2022–2023 m.	2,45 etato/m.
Individų ir įvairių interesų grupių indėlis į socialinių inovacijų kūrimą ir diegimą Lietuvos kaime	Šis etapas bus skirtas kaimo vietovių galimybių kurti socialines inovacijas analizei ir vertinimui. Bus analizuojama Lietuvoje įdiegtų socialinių inovacijų projektų patirtis, siekiant identifikuoti pagrindinius veikėjų tipus, jų interesus ir indėlį į socialinių inovacijų kūrimą ir diegimą. Ypatingas dėmesys bus skiriamas įvairių interesų grupių sugebėjimui jungtis į moderniausią bendradarbiavimo formą – dvišalius / daugiašalius tinklus – bei tokių tinklų plėtrai trukdančias kliūtis. Tyrimo metu bus analizuojami organizacinių modelių ir sėkmės veiksnių skirtumai, pasireiškiantys diegiant socialines inovacijas atskiros kaimo gyvenvietės, kaimiškojo regiono ar nacionaliniu lygmeniu. Atliekant apibendrintą socialinių inovacijų apraiškų Lietuvos kaime analizę, bus siekiama pateikti teorines išvalgas dėl inovacijų teorijos vystymo.	2024–2025 m.	2,45 etato/m.
Socialines inovacijas remianti žemės ūkio ir	Remiantis naujausiais inovacijų teorijos atradimais, bus siekiama identifikuoti socialinių inovacijų kūrimo ir diegimo Lietuvos kaime vystymosi kliūtis ir	2026 m.	2,45 etato/m.

kaimo politika	neišnaudotas galimybes bei pasiūlyti naujas žemės ūkio ir kaimo politikos priemonės, padedančias motyvuoti gyventojus aktyviai burtis į interesų grupes ir socialinius judėjimus, kuriančius, propaguojančius bei įgyvendinančius socialines permainas ir į jas įtraukiančius ne tik kaimo, bet ir miesto gyventojus.		
----------------	---	--	--

3 uždavinys. Ištirti pokyčius maisto sistemose augančio neapibrėžtumo sąlygomis

Etapai	Tyrimų charakteristika	Laikotarpis	2022–2026 m.
Maisto sistemų dalyvių funkcionavimo veiksmų tyrimai	Šiame tyrimų etape bus nagrinėjami žemės ūkio sektoriaus ir atskirų ūkininkavimo krypčių efektyvumo pokyčius lemiantys veiksniai. Bus analizuojamos ekonominės ir politinės rentos koncepcijos ir jų vertinimo metodologiniai principai. Ypatingas dėmesys bus skiriamas šių koncepcijų traktuotei Bendrosios žemės ūkio politikos kaitos kontekste. Bus vertinami žemės ūkio ir maisto produktų kainas lemiantys veiksniai.	2022–2023 m.	2,75 etato/m.
Pažangių ir probleminių sričių maisto sistemose identifikavimas	Šiame tyrimų etape bus vertinama žemės ūkio gamintojų veikla bei jos rezultatyvumo didinimo galimybės specializacijos bei kooperacijos požiūriais mikrolygmeniu ir nagrinėjamas skirtingų valstybių žemės ūkio sektorių ir ūkininkavimo krypčių rezultatyvumas. Vertinimo metu ypatingas dėmesys bus skiriamas motyvų, lemiančių žemės ūkio produktų gamintojų elgseną, identifikavimui Bendrosios žemės ūkio politikos priemonių poveikio kontekste. Bus vertinamos žemės ūkio ir maisto kainų perdavimo mechanizmo transformacijos ir jų įtaka žemės ūkio sistemos elementams.	2024–2025 m.	2,75 etato/m.
Ekonominio atsparumo tyrimai	Šiame tyrimų etape bus konstruojama ekonominio žemės ūkio sektoriaus atsparumo rodiklių sistema. Bus nagrinėjama Lietuvos ir kitų šalių maisto sistemų ekonominio atsparumo būseną. Bus pateikiamos rekomendacijos ekonominio atsparumo didinimui.	2025–2026 m.	2,75 etato/m.
Tvarių ir atsparių maisto sistemų užtikrinimo gairių formavimas	Remiantis atliktų teorinių ir empirinių tyrimų rezultatais, bus formuluojamos gairės tvarių ir atsparių maisto sistemų, visų pirma regionų ar vietos maisto sistemų, paremtų trumpesnių maisto grandinių principu, užtikrinimui. Bus taikomi naujausi ekonometriniai modeliai. Ypatingas dėmesys bus skiriamas Bendrosios žemės ūkio politikos priemonių veiksmingumo didinimui.	2026 m.	2,75 etato/m.

6. Numatomi rezultatai

Vykdamas ilgalaikę programą, numatoma parengti ir įteikti mokslinių leidinių redakcijoms mažiausiai 19 mokslo straipsnių, iš jų bent 13 leidiniuose, turinčiuose *IF (Impact Factor CA Web of Science)* duomenų bazėje) arba *SNIP (Source Normalized Impact per Paper Scopus)* duomenų bazėje). Taip pat numatoma parengti vieną mokslo monografiją, publikuotą tarptautiniu mastu pripažintoje leidykloje (planuojama apimtis – ne mažiau nei 10 spaudos lankų). Lentelėje pateikiami kiekybiniai rodikliai kiekvieniemis programos įgyvendinimo metams. Tarpinę programos įgyvenimo ataskaitą numatoma pateikti 2024 m., o galutinę – 2027 m.

	2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m.	2026 m.	Iš viso
Mokslo straipsniai WoS / Scopus leidiniuose	2	2	3	3	3	13
Mokslo straipsniai kituose leidiniuose	1	1	1	1	2	6
Mokslo monografija (tarptautiniu mastu pripažintoje leidykloje)					1	1

1 uždavinys. Ištirti žemės ūkio galimybes pereiti prie žaliosios ekonomikos.

Žaliosios ekonomikos principų diegimo problemoms žemės ūkio sektoriuje skirti tyrimai bus apibendrinti aštuoniuose straipsniuose, publikuotuose leidiniuose, turinčiuose IF arba SNIP.

2 uždavinys. Ištirti socialinių inovacijų apraiškas kaime.

Įgyvendinant antrąjį uždavinį, bus parengta ir publikuota viena mokslo monografija tarptautinėje leidykloje (atsižvelgiant į apimtį, ji gali būti prilyginta 10 straipsnių leidiniuose, turinčiuose IF arba SNIP), ir trys mokslo straipsniai, vienas iš jų – leidiniuose, turinčiuose IF arba SNIP.

3 uždavinys. Ištirti pokyčius maisto sistemose augančio neapibrėžtumo sąlygomis.

Maisto sistemų funkcionavimo augančio neapibrėžtumo sąlygomis tyrimai bus apibendrinti 8 mokslo straipsniuose, iš jų ne mažiau kaip keturi straipsniai bus paskelbti leidiniuose, turinčiuose IF arba SNIP.

7. Rezultatų sklaidos priemonės

Vykdamt ilgalaikę programą, numatoma dalyvauti tarptautiniuose ir nacionaliniuose mokslo renginiuose (konferencijose, seminaruose). Taip pat numatoma parengti bent 7 mokslo populiarinimo publikacijas. Programos tyrimų rezultatai bus pristatomi, organizuojant ir dalyvaujant įvairiuose moksliniuose bei profesiniuose renginiuose. Lentelėje pateikiami kiekybiniai tyrimų rezultatų sklaidos rodikliai kiekvieniems programos įgyvendinimo metams.

	2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m.	2026 m.	Iš viso
Pranešimai tarptautinėse konferencijose ir kituose tarptautiniuose mokslo renginiuose		1		2	1	4
Pranešimai nacionalinėse konferencijose, seminaruose ir kt.	1	1	2	1	1	6
Mokslo populiarinimo straipsniai	1	1	2	1	2	7
Organizuotos apskritojo stalo diskusijos, viešos paskaitos ir kiti renginiai		1		1		2
Dalyvavimas profesiniuose renginiuose	1		1		1	3

Vykdamt programą „Žemės ūkio ir kaimo transformacijos“, planuojama pristatyti ne mažiau kaip 10 pranešimų konferencijose ir seminaruose. Tyrimų rezultatus planuojama pristatyti nacionalinėse ir/arba tarptautinėse mokslinėse konferencijose (pvz., Latvijos žemės ūkio universiteto tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Research for Rural Development“, Europos kaimo plėtros tinklo (ERDN – European Rural Development Network) organizuojamose tarptautinėse tęstinėse mokslinėse

konferencijose, tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Data Envelopment Analysis“, „Rural Development 2023“, J. P. Aleksos tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Šiuolaikinio kaimo vizija“, žemės ūkio ekonomistų asociacijos (IAAE) konferencijose, SDEWES konferencijose ir kt.) ir moksliniuose seminaruose.

Parengti straipsniai, neturintys leidėjo draudimo viešinti, bus skelbiami LSMC ir *ResearchGate*, *Google Scholar* (ar panašiose) interneto svetainėse. Vykdam programą „Žemės ūkio ir kaimo transformacijos“, planuojama Lietuvos žiniasklaidoje paskelbti ne mažiau kaip 7 mokslo populiarinimo straipsnius (pvz., „Mokslo Lietuva“, „Mano ūkis“, „Ūkininko patarėjas“ ir kt., interneto portaluose alfa.lt, delfi.lt, kaimasnamus.lt ir pan.).

Remiantis tyrimų rezultatais parengtos rekomendacijos pranešimų, publikacijų ir diskusijų forma bus pateiktos valstybės valdymo institucijoms (Žemės ūkio ministerijai). Jos padės pagrįsti jų sprendimus bei tobulinti viešojo valdymo praktiką aktualiose sprendimų priėmimo srityse. Programos tyrimai taip pat bus pristatomi Lietuvos žemės ūkio rūmų, Lietuvos savivaldybių asociacijos ir kitoms suinteresuotoms institucijoms organizuojant ir dalyvaujant bendruose renginiuose.

8. Programai vykdyti skirtos lėšos 875 088,27 Eur (aštuoni šimtai septyniasdešimt penki tūkstančiai aštuoniasdešimt aštuoni eurai 27ct)

	2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m.	2026 m.	Visai programai skirta Eur
Programai skirtos lėšos	175017,65	175017,65	175017,65	175017,65	175017,65	875088,27

9. Programos vadovas skelbiamas centro interneto svetainėje www.lcss.lt.